

Το νέο σύμφωνο συμβίωσης

Ρόης Δ. Παντελίδου, καθηγήτριας του Αστικού Δικαίου στη Νομική Σχολή του Δ.Π.Θράκης

Στη μνήμη του καθηγητή Θανάση Κ. Παπαχρίστου

Όταν επρόκειτο να ψηφισθεί το νομοσχέδιο για το σύμφωνο συμβίωσης που θεσπίστηκε τελικώς με το ν. 3719/2008, είχα διατυπώσει κριτικές παρατηρήσεις και σοβαρές αντιρρήσεις για τη σκοπιμότητα της ρυθμίσεως. Ο καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών *Θανάσης Παπαχρίστου* που μας άφησε πρόωρα πολύ πρόσφατα, έσπευσε να μου απαντήσει πάραυτα και έντονα. Ας μου επιτραπεί να σημειώσω ότι ήταν ένας Άνθρωπος Αγαθός, με δύο Α κεφαλαία. Η γνωριμία μας ξεκίνησε από τότε που ήταν μέλος της επιτροπής της διατριβής μου και συνεχίστηκε αδιάκοπα. Του οφείλω ακόμη και την πρόθυμη ανάγνωση του χειρογράφου του έργου μου “*Επιτροπεία Ανηλίκων*”, μαζί με τα άδοξα συγχαρητήρια. Εννοείται ότι και μετά την κριτική του στις παρατηρήσεις μου για το σύμφωνο, οι σχέσεις μας συνέχισαν να είναι εγκάρδιες, αφού ο δημιουργικός διάλογος είναι η βάση κάθε επιστήμης και από την κριτική των επαϊόντων μπορούμε να διδαχθούμε και όταν δεν συμφωνούμε.

Διαβάζω στο “*Βήμα*” της 10.5.2015, ανακοίνωση του γενικού γραμματέα Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης κ. Παπαϊωάννου για το σύμφωνο, σύμφωνα με την οποία το νέο σύμφωνο θα είναι “*σαφώς περισσότερο δεσμευτικό σε σχέση με το Σύμφωνο του 2008,.....δεν θα υπάρχει δυνατότητα μονομερούς λύσης του Συμφώνου.... Ένα χαλαρό σύμφωνο με πολλά δικαιώματα θα μπορούσε να οδηγήσει σε κατάχρηση και σε εικονικές συνάψεις*”. Ακόμη, αναφέρεται στην ίδια δημοσίευση ότι το νέο σύμφωνο θα θίγει ζητήματα συνταξιοδοτικά, φορολογικά και ασφαλιστικά και ότι θα επιτρέπεται και μεταξύ προσώπων του ίδιου φύλου.

Μερικές παρατηρήσεις δεν είναι, νομίζω, περιττές, μάλιστα τώρα που είδε το φώς της δημοσιότητας το νομοσχέδιο για το νέο σύμφωνο συμβίωσης:

1. Εάν δυσκολένει η λύση του συμφώνου συμβίωσης, αφενός πλησιάζει το σύμφωνο προς τον (πολιτικό) γάμο και αφετέρου δημιουργεί διλήμματα. Εάν η λύση διευκολύνεται, αποτελεί **αντικίνητρο** για τη σύναψη γάμου, διότι θα προτιμάται το σύμφωνο από το γάμο. Εάν αντιθέτως δυσχεραίνεται, σε τι θα διαφέρει το σύμφωνο από το γάμο; Πέρα από τη συναινετική λύση που είναι αυτονόητη, πώς είναι δυνατόν να μην υπάρχει δυνατότητα μονομερούς λύσης και όμως να παραμένει σύμφωνο; Το σύμφωνο συμβίωσης συστήνεται σε συμβολαιογράφο και θα ήταν ανακόλουθο να εισαχθεί δικαστική λύση σε μία συμβολαιογραφική σύσταση. Πάντως το νομοσχέδιο προβλέπει τελικώς, εκτός από τη λύση με συμφωνία και τη λύση με τη σύναψη γάμου μεταξύ των προσώπων που έχουν συνάψει το σύμφωνο, λύση και με μονομερή συμβολαιογραφική δήλωση, δηλαδή λύση με πρωτοβουλία του ενός από τα μέρη. Στην περίπτωση αυτή πρέπει να έχει επιδοθεί προηγουμένως πρόσκληση για συναινετική λύση στο άλλο μέρος και να έχουν παρέλθει τρεις μήνες

από την επίδοση της πρόσκλησης. Συνεπώς **διατηρείται η μονομερής λύση** του συμφώνου.

2. Το νομοσχέδιο προβλέπει την ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων νόμων που αφορούν συζύγους και στα μέρη του συμφώνου, εφόσον προηγηθεί προεδρικό διάταγμα. Η επέκταση του εργατικού, συνταξιοδοτικού και ασφαλιστικού καθεστώτος στο σύμφωνο είναι όμως πολύ προβληματική. Συνήθως αυτές οι παροχές συνδέονται με την προσπάθεια **ενισχύσεως της οικογένειας**, της μακροχρόνιας συμβιώσεως με προοπτική μονιμότητας - ισοβιότητας και της ανατροφής των κοινών τέκνων. Οι σκοποί αυτοί επικρατούν ακόμη και σε δυσχερείς οικονομικές συνθήκες. Επέκταση και στο σύμφωνο, δεν συνάδει με τις θυσίες και τις περικοπές που υφίστανται σήμερα αυτές οι παροχές όταν στηρίζονται στο γάμο.

3. Πριν από δύο χρόνια περίπου είχα την τιμή να είμαι μέλος μιας επιτροπής - ομάδας εργασίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης (επι υπουργίας Α. Ρουπακιώτη) που είχε συσταθεί για να επεξεργασθεί εκ νέου το Σχέδιο Νόμου "Τροποποίηση διατάξεων του Οικογενειακού Δικαίου". Η Επιτροπή απετελείτο από δικαστές, πανεπιστημιακούς και δικηγόρους και είχε Πρόεδρο τον Αρεοπαγίτη κ. Δημήτριο Κράνη. Το θέμα της επεκτάσεως του συμφώνου σε πρόσωπα του ίδιου φύλου είχε συζητηθεί διεξοδικά. Η Επιτροπή κατά πλειοψηφία, στην οποία περιλαμβάνεται ο Πρόεδρος και η συντάκτρια αυτών των γραμμών, απεφάσισε να προτείνει **τη μή επέκταση του συμφώνου**, δηλαδή τη διατήρηση του σημερινού όρου "δύο ενήλικων ετερόφυλων προσώπων". Το σημερινό νομοσχέδιο έχει τη διατύπωση "συμφωνία δύο ενήλικων προσώπων, ανεξάρτητα από το φύλο τους".

Οποιαδήποτε συμφωνία για να είναι έγκυρη, δεν πρέπει να έρχεται σε αντίθεση με τις αντιλήψεις της κοινωνικής ηθικής, που είναι γνωστές ως "χρηστά ήθη". Η έννοια των χρηστών ηθών είναι αόριστη νομική έννοια, δεν βρίσκεται μόνον στον Αστικό Κώδικα, αλλά και στο ίδιο το Σύνταγμα. Για την εξειδίκευση της έννοιας χρησιμεύει ως κριτήριο και η ελληνική δημόσια τάξη που περιλαμβάνει τις θεμελιώδεις πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές και ηθικές αντιλήψεις και αρχές που ισχύουν στην Ελλάδα. Για την αναγνώριση μιας συμφωνίας **με νομική δέσμευση**, εν προκειμένω του συμφώνου συμβίωσης, θα μπορούσαν να διατυπωθούν σοβαρές αιτιάσεις αντιθέσεως με τα χρηστά ήθη. Για το λόγο αυτό, η αναγνώριση από άλλες έννομες τάξεις, όσο χρήσιμη και αν είναι, σχετική σημασία έχει. Το ίδιο και η καταδίκη από το ΕΔΔΑ, όταν μάλιστα η αναγνώριση συμφώνου ετεροφύλων έχει δεχθεί την κριτική ότι έγινε ακριβώς για να επεκταθεί το σύμφωνο διά της καταδίκης και σε πρόσωπα ίδιου φύλου.

Οπωσδήποτε ένα σύμφωνο για τα πρόσωπα του ίδιου φύλου είναι προτιμότερο από τη θέσπιση γάμου (πολιτικού), που θα ήταν απαράδεκτη. Αλλά η εμπειρία έχει διδάξει ότι οποιαδήποτε νομοθετική ρύθμιση χρησιμοποιείται για να επεκταθεί περαιτέρω με το επιχείρημα της ανισότητας. Εξάλλου η αναγνώριση συμφώνου μεταξύ προσώπων του ίδιου φύλου δημιουργεί νέες αντιπαραθέσεις ως προς τη δυνατότητα της υιοθεσίας ή της ανάθεσης της επιμέλειας, που είναι ακόμη σοβαρότερες, αφού αναφέρονται σε ανηλίκους.

Άλλο ο σεβασμός και άλλο η νομική δέσμευση. Και ίσως μάλιστα όσοι είναι αντίθετοι στο σύμφωνο, να έχουν και περισσότερο σεβασμό, επειδή δεν αγαπούν ούτε να κατακρίνουν, αλλά ούτε και να καταδικάζουν τα πρόσωπα.